

Izplatāms: vispārēji
2016. gada 29. janvārī

Oriģināls: angļu valodā

Tikai angļu, franču un spāņu valodā

Bērnu tiesību komiteja

Noslēguma apsvērumi par Latvijas trešo līdz piekto periodisko ziņojumu¹

I. Ievads

1. Komiteja izskatīja Latvijas apvienoto trešo līdz piekto periodisko ziņojumu (CRC/C/LVA/3-5) savā 2058. un 2060. sēdē (sk. CRC/C/SR.2058 un 2060), kas notika attiecīgi 2016. gada 12. un 13. janvārī, un apstiprināja turpinājumā izklāstītos noslēguma apsvērumus savā 2104. sēdē (sk. CRC/C/SR.2104), kas notika 2016. gada 29. janvārī.

2. Komiteja atzinīgi novērtē to, ka dalībvalsts iesniegusi apvienotu trešo līdz piekto periodisko ziņojumu un rakstiskas atbildes uz sarakstā ietvertajiem jautājumiem (CRC/C/LVA/Q/3-5/Add.1), kas ļauj labāk izprast bērnu tiesību situāciju šajā dalībvalstī. Komiteja arī atzinīgi novērtē saturīgo dialogu ar dalībvalsts augsta līmeņa un dažādu nozaru delegāciju.

II. Dalībvalsts veiktie pasākumi un sasniegumi

3. Komiteja atzinīgi novērtē turpinājumā norādīto instrumentu ratifikāciju vai pievienošanos tiem:

(a) Eiropas Padomes Konvenciju par bērnu aizsardzību pret seksuālu izmantošanu un seksuālu vardarbību 2014. gadā.

(b) Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām un tās fakultatīvie protokoli 2010. gadā;

(c) Eiropas Sociālo hartu (pārskatīta) 2013. gadā;

4. Komiteja arī atzinīgi novērtē turpinājumā norādīto likumdošanas pasākumu pieņemšanu vai grozīšanu:

(a) 2015. gada 17. decembra Patvēruma likums;

(b) Likums "Par tabakas izstrādājumu realizācijas, reklāmas un lietošanas ierobežošanu"; 2014. gada 30. novembra grozījumi par smēķēšanas aizliegšanu bērnu klātbūtnē.

(c) Civilprocesa likums; 2014. gada 26. februāra grozījumi par aizsardzību pret vardarbību, nosakot, ka māja jāpamet nevis cietušajam/-iem, bet gan varmākam;

---

¹ Komiteja apstiprinājusi savā septiņdesmit pirmajā sēdē (2016. gada 11. līdz 29. janvāris).

(d) Pilsonības likums; 2013. gada 19. maija grozījumi, lai vienkāršotu pilsonības iegūšanu un naturalizācijas kārtību bērniem vecumā zem 15 gadiem;

(e) Latvijas administratīvo pārkāpumu kodekss; 2009. gada 3. septembra grozījumi par vecāku vai aprūpētāju pienākumu rūpēties par bērnu.

(f) Bērnu tiesību aizsardzības likums; 2008. gada 29. jūnija grozījumi par bērnu drošību un ierobežojumiem dalībai pasākumos.

(g) Krimināllikums; 2010. gada 21. oktobra grozījumi par atbildību pastipriņošiem apstākļiem vardarbības gadījumā; 2007. gada 1. jūnija grozījumi par diskriminācijas aizliegumu.

(h) 2006. gada 18. maijs likums "Par valsts kompensāciju cietušajiem".

(i) 2006. gada 22. jūnijs Bāriņtiesu likums.

5. Komiteja atzinīgi novērtē turpinājumā norādītos institucionālos un politikas pasākumus:

(a) Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020. gadam.

(b) Programmas par bērnu aizsardzību pret noziegumiem, kas izdarīti pret tikumību un seksuālo neaizskaramību Rīcības plānu (2010.-2013. gads).

(c) Pamatnostādnes "Bērniem piemērota Latvija" (2010.-2012. gads).

(d) Bērnu noziedzības novēršanas un bērnu aizsardzības pret noziedzīgu nodarījumu programmu (2009.-2011. gads).

(e) Programmu vardarbības ģimenē mazināšanai (2008.-2011. gads).

(f) Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija (VBTAI), kopš 2005. gada.

(g) Tiesībsarga birojs un tā Bērnu tiesību nodaļa, kopš 2007. gada 1. janvāra.

(h) Bērnu noziedzības novēršanas un bērnu aizsardzības pret noziedzīgu nodarījumu pamatnostādnes (2013.-2019. gads).

6. Komiteja atzinīgi novērtē 2012. gada maijā notikušo neatkarīgā eksperta vizīti par ārējā parāda un citu attiecināmo dalībvalsts starptautisko finansiālo saistību ietekmi uz pilnvērtīgu cilvēktiesību nodrošināšanu, it īpaši saistībā ar ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām. Tāpat Komiteja atzinīgi novērtē 2008. gada oktobrī notikušo īpašā ziņotāja vizīti par bērnu tirdzniecību, bērnu prostitūciju un bērnu pornogrāfiju, kā arī 2007. gada septembrī notikušo īpašā ziņotāja vizīti mūsdienā par rasisma, rasu diskriminācijas, ksenofobijas un saistītām neiecietības formām.

III. Galvenās problēmas un ieteikumi

A. Vispārējie īstenošanas pasākumi (Konvencijas 4. pants, 42. pants un 44. panta 6. punkts)

7. Komiteja iesaka dalībvalstij veikt visas nepieciešamās darbības, lai ņemtu vērā visus tās iepriekšējos 2006. gada ieteikumus (CRC/C/LVA/CO/2), kas nav ieviesti vai ir ieviesti nepilnīgi, it īpaši saistībā ar koordināciju un nacionālo rīcības plānu (11. rindkopa), bērniem, kas nošķirti no ģimenes vides (33. rindkopa) un bērniem ar invaliditāti (40. rindkopa).

Tiesību akti

8. Komiteja atzinīgi novērtē 2008. gada 29. jūlija grozījumus Bērnu tiesību aizsardzības likumā par bērnu drošību un uzraudzību, taču ir noraizējusies par joprojām pastāvošajām atšķirībām starp tiesību aktiem un praksi.

9. Komiteja atkārtoti savas iepriekšējās rekomendācijas (CRC/C/LVA/CO/2 9. rindkopa) un iesaka dalībvalstij veikt visas nepieciešamās darbības, lai panāktu tiesību aktu īstenošanu praksē un nodrošinātu pilnīgu atbilstību Konvencijai.

Visaptveroša politika un pamatnostādnes

10. Komiteja atzinīgi novērtē 2010. gada jūnijā izstrādāto plānu pamatnostādņēm "Bērniem piemērota Latvija" 2010.-2012. gadam, lai identificētu pasākumus, kas saistīti ar bērnu aizsardzību pret vardarbību, un uzlabotu bērnu veselību un piekļuvi augstvērtīgai izglītībai. Tāpat Komiteja atzinīgi novērtē 2009. gadā pieņemtās Jaunatnes politikas pamatnostādnes 2009.-2018. gadam. Taču Komiteja pauž bažas par to, ka joprojām trūkst visaptverošas bērnu tiesību politikas, lai visās nacionālajās politikās un programmās tiktu ņemti vērā bērnu tiesību apsvērumi, kā arī par trūkumiem un nevajadzīgu dublēšanos starp valdības iestādēm.

11. Komiteja atgādina par savām iepriekšējām rekomendācijām (CRC/C/LVA/CO/2 11. rindkopa) un mudina dalībvalsti izstrādāt visaptverošu politiku un pamatnostādnes, lai īstenotu visas Konvencijā noteiktās tiesības, nodrošinot koordināciju un savstarpēju kopdarbību starp valdības iestādēm, kā arī sniegtu cilvēkresursus, tehniskos un finanšu resursus, kas nepieciešami šī plāna efektīvai īstenošanai.

Koordinācija

12. Komiteja izsaka bažas, ka Bērnu, ģimenes un sabiedrības integrācijas lietu ministrijas likvidēšana 2009. gadā un tās funkciju sadalīšana starp Labklājības ministriju, Tieslietu ministriju un Izglītības un zinātnes ministriju varētu traucēt efektīvi koordinēt bērnu tiesību aizsardzības un veicināšanas procesu. Komiteja atzinīgi novērtē Jaunatnes konsultatīvās padomes izveidošanu, lai koordinētu jaunatnes politikas izstrādi un ieviešanu, taču atzīst, ka trūkst mehānisma, ar kura palīdzību varētu uzraudzīt tās efektivitāti, un izsaka bažas, ka padomes darbība nepietiekami attiecas uz bērnu tiesībām agrīnā bērnībā.

13. Komiteja iesaka dalībvalstij nodrošināt Labklājības ministrijas Bērnu un ģimenes politikas departamentam pilnvaras, tiesības, cilvēkresursus, tehniskos un finanšu resursus, kas nepieciešami departamenta politikas un stratēģiskās plānošanas funkciju veikšanai. Tāpat Komiteja iesaka dalībvalstij izstrādāt atbilstošu mehānismu, lai uzraudzītu Jaunatnes konsultatīvās padomes darbības efektivitāti, koordinējot jaunatnes politiku un starpnozaru, nacionālo, reģionālo un vietējo programmu izstrādi un ieviešanu, kā arī lai pārskatītu padomes darbības tvērumu un operatīvi izstrādātu mehānismu ar mērķi iekļaut bērnu tiesības agrīnā bērnībā.

Resursu piešķiršana

14. Komiteja atzinīgi novērtē to, ka dalībvalsts ir izstrādājusi kārtību, kā izsekot pašvaldību investīcijas izglītībā (2007. gadā), taču izsaka raizes par turpinājumā norādītajiem jautājumiem:

(a) joprojām trūkst visaptverošas nacionālās un pašvaldību sistēmas, lai uzraudzītu budžeta līdzekļu piešķiršanu visu Konvencijas jomu īstenošanai;

(b) ierobežota sabiedrības līdzdalība budžeta izstrādē un nepietiekami dati Valsts kontroles rīcībā, kas neļauj tai pilnvērtīgi izvērtēt publiskās investīcijas sociālās aprūpes nozarēs;

(c) joprojām novērojama strukturālo izmaiņu un taupības pasākumu ietekme uz bērnu tiesībām laikā pēc ekonomiskās krīzes;

(d) korupcijas līmenis, kas ietekmē bērnu tiesību īstenošanu.

15. Dienas, kad notika vispārējā diskusija par “Resursiem bērnu tiesībām – dalībvalstu atbildība” (2007. gadā), kontekstā Komiteja iesaka dalībvalstij:

(a) izmantot uz bērnu tiesībām vērstu pieeju, izstrādājot valsts un pašvaldību budžetu, proti, ietvert budžetā izsekošanas sistēmas, kas ļauj uzraudzīt bērniem piešķirto resursu piešķiršanu un izmantošanu. Tāpat dalībvalstij jāizmanto šī izsekošanas sistēma, lai izvērtētu, cik lielā mērā investīcijas katrā nozarē atbilst “bērnu interesēm”, panākot, ka tiek noteikta atsevišķa ietekme uz meitenēm un zēniem.

(b) nodrošināt caurredzamu un līdzdalīgu budžeta izstrādes procesu sabiedriskā dialoga ceļā, īpaši iesaistot bērnu un nevalstiskās organizācijas, kas darbojas bērnu tiesību nozarē, un panākot pienācīgu pašvaldības un valsts iestāžu atbildību;

(c) nodrošināt, ka Valsts kontrolei ir pieejami visi oficiālie dati, un sniegt tai nepieciešamos cilvēkresursus, tehniskos un finanšu resursus, lai uzraudzītu publiskās investīcijas sociālās aprūpes nozarēs;

(d) noteikt strukturālo izmaiņu un taupības pasākumu ietekmi nozarēs, kas ir tieši vai netieši saistītas ar bērnu tiesībām;

(e) veikt tūlītējas darbības, lai apkarotu korupciju un stiprinātu iestāžu kapacitāti efektīvi noteikt korupciju, izmeklēt to un uzsākt kriminālvajāšanu.

Datu vākšana

16. Komiteja atzinīgi novērtē izdevumā “Bērni Latvijā” nepārtraukti publicētos statistikas datus par bērniem paaugstināta riska situācijās (kopš 2004. gada), Iekšlietu ministrijas Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmu, lai apstrādātu informāciju par bērniem krīzes situācijās (kopš 2012. gada), dažādus tematiskos pētījumus un paveiktos darbus, lai izstrādātu informācijas sistēmu par bēgļiem un patvēruma meklētājiem. Taču Komiteja izsaka bažas par visaptverošas informācijas sistēmas trūkumu un ievadīto datu kvalitāti.

17. Komiteja iesaka dalībvalstij izstrādāt visaptverošu informācijas sistēmu, kas aptver visas Konvencijas jomas, kā arī stiprināt valsts datu operatoru kapacitāti laicīgai un pareizai datu ievadīšanai dažādās informācijas sistēmās. Tāpat Komiteja iesaka dalībvalstij, definējot, apkopojot un izplatot statistikas datus, ņemt vērā konceptuālo un metodoloģisko ietvaru, kas sniegts Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstā cilvēktiesību komisāra biroja ziņojumā “Cilvēktiesību rādītāji: novērtēšanas un īstenošanas vadlīnijas”.

Neatkarīga uzraudzība

18. Komiteja atzinīgi novērtē Tiesībsarga biroja izveidošanu 2007. gadā un to, ka 2015. gadā Nacionālo institūciju Starptautiskās koordinēšanas komiteja tam piešķirusi A akreditācijas statusu. Tāpat Komiteja atzinīgi novērtē Tiesībsarga birojā izveidoto Bērnu tiesību nodaļu un tās darbu bērnu tiesību veicināšanā, tostarp no bērniem saņemto sūdzību izskatīšanā un sadarbības uzlabošanā starp valsts iestādēm un nevalstiskajām

organizācijām. Taču Komiteja izsaka bažas par ierobežotajiem resursiem, kas tiek piešķirti šai nodaļai.

19. Ņemot vērā Komitejas vispārējo komentāru Nr. 2 (2002. gads) par neatkarīgu cilvēktiesību institūciju lomu, Komiteja iesaka nodrošināt Tiesībsarga biroja Bērnu tiesību nodaļai cilvēkresursus, tehniskos un finanšu resursus.

Izplatīšana un izpratnes veicināšana

20. Komiteja atzinīgi novērtē Konvencijas tulkošanu bērniem draudzīgā valodā un tulkojuma sākotnējo publicēšanu Tiesībsarga biroja mājaslapā. Taču Komiteja izsaka raizes par šādiem jautājumiem:

(a) finanšu resursu trūkums, lai uzturētu Tiesībsarga biroja mājaslapā bērniem paredzēto sadaļu;

(b) vispārējs zināšanu trūkums par Konvenciju starp bērniem un sabiedrībā kopumā;

(c) noraidoša attieksme par bērnu tiesībām, kas attīstījusies no nepareizas Konvencijas izpratnes.

21. Komiteja iesaka dalībvalstij:

(a) **piešķirt nepieciešamos finanšu resursus, lai uzturētu Tiesībsarga biroja mājaslapā bērniem paredzēto sadaļu;**

(b) **nodrošināt, ka Konvencija ir pastāvīgi pieejama bērniem saprotamā valodā un minoritāšu valodās, kā arī iekļaut apmācību par Konvenciju skolu mācību programmās līdz pat augstākās izglītības līmenim;**

(c) **regulāri popularizēt Konvencijas saturu radio, televīzijā, sociālajos medijos, kā arī organizēt izpratnes veicināšanas kampaņas.**

Apmācība

22. Lai gan Komiteja atzinīgi novērtē tiesu un tiesībaizsardzības iestāžu darbiniekiem, izglītības un veselības aprūpes personālam nodrošināto apmācību, tā izsaka bažas par to, ka bērnu tiesību speciālistiem jāapgūst mācību programma par bērnu tiesību aizsardzību tikai viena gada laikā pēc stāšanās darbā un tālāk jāizglītojas tikai reizi piecos gados.

23. Komiteja iesaka dalībvalstij nodrošināt, ka speciālistiem jāapgūst mācību programma par bērnu tiesību aizsardzību pirms stāšanās darbā un jāpiedalās tālākās mācībās vismaz reizi divos gados.

Sadarbība ar pilsonisko sabiedrību

24. Komiteja atzinīgi novērtē sadarbības memorandu starp Ministru kabinetu un nevalstiskajām organizācijām, taču izsaka bažas par to, ka pilsoniskās sabiedrības nevalstiskās organizācijas netiek sistemātiski iesaistītas to darbību izstrādē, ieviešanā un uzraudzībā, kas saistītas ar bērnu tiesībām.

25. Komiteja iesaka dalībvalstij izstrādāt efektīvu mehānismu, kā sistemātiski iesaistīt pilsoniskās sabiedrības nevalstiskās organizācijas (arī no lauku apvidiem) bērnu tiesību jomā, izstrādājot, ieviešot, uzraugot un izvērtējot likumus, politikas un programmas, kas saistītas ar bērnu tiesībām.

B. Vispārējie principi (Konvencijas 2., 3., 6. un 12. pants)

Diskriminācijas aizliegums

26. Komiteja atzinīgi novērtē 2007. gada 1. jūnijā veiktos grozījumus Krimināllikumā par diskriminācijas aizlieguma pārkāpšanu un diskriminācijas aizliegšanas normas Izglītības likumā, Ārstniecības likumā un Pacientu tiesību likumā. Taču Komiteja izsaka bažas par joprojām pastāvošo diskrimināciju pret bērniem ar invaliditāti, minoritāšu bērniem, arī romu bērniem, kā arī tiem bērniem, kas dzīvo lauku apvidos, saistībā ar piekļuvi apmierinošas kvalitātes veselības aprūpes un izglītības iestādēm. Tāpat Komiteja ir nobažījies par to, ka trūkst oficiālas informācijas par bērnu, kuri ir lesbietes, geji vai transpersonas, un biseksuālu un interseksuālu (LGBTI) bērnu diskrimināciju, kā arī par ziņotajiem iebiedēšanas gadījumiem pret šiem bērniem skolās.

27. **Komiteja iesaka dalībvalstij:**

(a) **nodrošināt, ka praksē tiek īstenoti dažādi likumi, kas aizliedz diskrimināciju, tostarp īstenojot izpratnes veicināšanas programmas par diskriminācijas aizliegumu un saistītajiem sodiem, īpašu uzmanību pievēršot bērniem ar invaliditāti un minoritāšu bērniem, arī romu bērniem;**

(b) **nodrošināt, ka bērniem lauku apvidos ir piekļuve apmierinošas kvalitātes veselības aprūpes un izglītības iestādēm;**

(c) **veikt pētījumus par bērnu, kuri ir lesbietes, geji vai transpersonas, un biseksuālu un interseksuālu bērnu diskrimināciju, aktīvāk apkarot noraidošus attieksmi, un novērst bērnu diskrimināšanu, balstoties uz viņu seksuālo orientāciju, dzimuma identitāti un seksuālo raksturojumu.**

Bērnu intereses

28. Komiteja atzinīgi novērtē Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas (VBTAI) izstrādātās metodoloģiskās rekomendācijas bāriņtiesām par bērnu interesēm un atzīmē dalībvalsts izstrādātās vispārējās pamatnostādnes, kuru mērķis ir panākt bērnu tiesību ievērošanu. Taču Komiteja izsaka bažas par to, ka joprojām tiek nepareizi uztverta šo pamatnostādņu nozīme un no tām izrietošie pienākumi.

29. **Ņemot vērā Komitejas vispārējo komentāru Nr. 14 (2013. gads) par bērnu tiesībām uz to, ka viņu interesēm piešķirama prioritāra nozīme, Komiteja iesaka dalībvalstij nodrošināt, ka visas attiecīgās amatpersonas un cilvēki, kas strādā ar bērniem vai bērnu labā, apgūtu metodoloģiskās rekomendācijas un Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas (VBTAI) izstrādātās pamatnostādnes, lai noskaidrotu bērnu intereses visās Konvencijas darbības tvēruma jomās un piešķirtu šīm interesēm prioritāru nozīmi.**

Tiesības uz dzīvību, izdzīvošanu un attīstību

30. Komiteja atzinīgi novērtē samazinātos bērnu mirstības rādītājus, taču joprojām izsaka raizes par augstajiem bērnu mirstības rādītājiem ārēju cēloņu, piemēram, pašnāvības, noslīkšanas un ceļu satiksmes negadījumu, ietekmē.

31. **Komiteja iesaka dalībvalstij veikt papildu darbības, lai samazinātu bērnu mirstību ārēju cēloņu ietekmē, it īpaši:**

(a) **veikt papildu darbības, lai novērstu bērnu pašnāvības, tostarp paplašinot pieeju psihologa konsultāciju pakalpojumiem un palielinot sociālo darbinieku skaitu skolās un kopienās, kā arī nodrošinot, ka visi speciālisti, kas strādā ar bērniem vai bērnu labā, ir pienācīgi izglītoti, lai identificētu un pievērstu uzmanību agrīnām pašnāvnieciskām tieksmēm un garīgās veselības problēmām;**

- (b) pastiprināt izpratnes veicināšanas un izglītošanas kampaņas, lai novērstu ceļu satiksmes negadījumus un bērnu noslikšanu;
- (c) pastiprināt valsts un pašvaldību iestāžu cilvēkresursu kapacitāti, lai varētu apsekot ceļus un pludmales un novērst ceļu satiksmes negadījumus un bērnu noslikšanu.

Cieņa pret bērnu viedokli

32. Komiteja atzinīgi novērtē Jaunatnes organizāciju konsultatīvās komisijas izveidi 2007. gadā un to, ka arī Jaunatnes konsultatīvā padome tiecas iedrošināt jauniešus iesaistīties lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē, taču ir nobažījies par to, ka nav sniegta nekāda būtiska informācija par to, kā bērnu viedoklis ņemts vērā jaunatnes politikas plānošanā, ieviešanā un izvērtēšanā. Tāpat Komiteja izsaka nožēlu, ka nav sniegta informācija par to, cik lielā mērā ņemts vērā bērnu viedoklis, praktiski ieviešot dzīvē Bērnu tiesību aizsardzības likumu, Civiltiesību likumu un Administratīvā procesa likumu.

33. Ņemot vērā Komitejas vispārējo komentāru Nr. 12 (2009. gads) par bērnu tiesībām tikt uzklausītiem, Komiteja iesaka dalībvalstij:

(a) izstrādāt sistēmu, lai izvērtētu, kā bērnu viedoklis tiek ņemts vērā, plānojot, ieviešot, uzraugot un izvērtējot politikas, kas saistītas ar bērnu tiesībām, tostarp arī Jaunatnes konsultatīvās padomes un Jaunatnes organizāciju konsultatīvās komisijas darbības kontekstā;

(b) uzraudzīt, kā bērnu viedoklis tiek ņemts vērā, piemērojot Bērnu tiesību aizsardzības likumu, Civiltiesību likumu un Administratīvā procesa likumu;

(c) ieviest izpratnes veicināšanas programmas, lai veicinātu bērnu jēgpilnu un mērķtiecīgu iesaistīšanos ģimenēs, kopienās un skolās, arī skolēnu padomēs, īpašu uzmanību pievēršot meitenēm un bērniem paaugstināta riska situācijās.

C. Pilsoniskās tiesības un brīvības (Konvencijas 7., 8. un 13.–17. pants)

Vārds un pilsonība

34. Komiteja atzinīgi novērtē dalībvalsts panākto progresu, samazinot to bērnu skaitu, kuriem noteikts nepilsoņu statuss. Taču Komiteja izsaka bažas par bērniem, kuri joprojām ir šādā situācijā, kā arī par to, ka 2013. gadā veiktie grozījumi Pilsonības likumā automātiski nepiešķir pilsonību tiem Latvijā dzimušajiem bērniem, kuru vecākiem ir nepilsoņu statuss, jo šie grozījumi pieprasa, ka dzimšanas reģistrācijas laikā viens no vecākiem iesniedz oficiālu pieprasījumu; tāpat pilsonība automātiski netiek piešķirta bērniem, kas nākuši pasaulē vecākiem, kuri nevar nodot savu pilsonību bērniem.

35. Komiteja iesaka dalībvalstij lielāku uzmanību pievērst tam, lai visiem bērniem būtu piekļuve pilsonībai, tostarp pārskatot Pilsonības likumu, lai pilsonība automātiski tiktu piešķirta tiem Latvijā dzimušajiem bērniem, kuri citādi būtu bezvalstnieki un kuri nākuši pasaulē vecākiem ar nepilsoņu statusu vai vecākiem, kuri nevar savu pilsonību nodot bērniem. Komiteja vēl iesaka dalībvalstij apsvērt iespēju ratificēt 1997. gada Eiropas konvenciju par pilsonību, kas parakstīta 2001. gada 30. maijā, kā arī 2009. gada Eiropas Padomes Konvenciju par izvairīšanos no bezvalstniecības valstu pēctecības gadījumā.

D. Vardarbība pret bērniem (Konvencijas 19. pants, 24. panta 3. punkts, 28. panta 2. punkts, 34. pants, 37. panta (a) punkts un 39. pants)

Bērna brīvība no visa veida vardarbības

36. Komiteja atzinīgi novērtē grozījumus dažādos likumos, lai pasargātu bērnus no vardarbības, palielinot sankcijas pret vainīgajiem, kā arī programmās noteiktos pasākumus vardarbības novēršanai. Komiteja novērtē dalībvalsts ieviestās izglītojošās un izpratnes veicināšanas programmas, lai samazinātu vardarbību pret bērniem, ieskaitot miesassodu izmantošanu. Taču Komiteja izsaka bažas par turpinājumā norādītajiem jautājumiem:

(a) trūkst visaptverošas informācijas sistēmas par vardarbību pret bērniem, ietverot ziņotos gadījumus, veiktās izmeklēšanas, ierosinātās lietas un piemērotos sodus;

(b) trūkst detalizētas informācijas par atbildi uz zināmajiem vardarbības gadījumiem, proti, 1768 gadījumiem, par kuriem 2014. gadā ziņots pa palīdzības tālruni.

(c) ārstniecības personāls uzņēmies pārāk maz pienākumu, lai identificētu un ziņotu par vardarbību pret bērniem.

37. Ņemot vērā ilgtspējīgās attīstības mērķi 16.2 tostarp izbeigt visas vardarbības formas pret bērniem, Komiteja iesaka dalībvalstij:

(a) izstrādāt integrētu informācijas sistēmu, lai varētu vispusīgi analizēt vardarbību pret bērniem, uzraudzīt mērķa pasākumu efektivitāti un izstrādāt uz pierādījumiem balstītu politiku, lai novērstu un izmeklētu vardarbību pret bērniem;

(b) ātri izmeklēt visus ziņotos gadījumus par vardarbību pret bērniem, kā arī notiesāt un sodīt vainīgos;

(c) izstrādāt skaidru kārtību ārstniecības personālam, lai tas varētu reģistrēt un ziņot par vardarbību pret bērniem.

Seksuālā vardarbība

38. Komiteja joprojām ir ārkārtīgi nobažījiesies par seksuālās vardarbības gadījumiem institūcijās bērniem ar garīgās veselības traucējumiem un par informācijas trūkumu saistībā ar kriminālprocesiem, kas ierosināti par šiem gadījumiem. Vēl Komiteja pauž bažas par to, ka bērni nespēj adekvāti izprast seksuālās vardarbības gadījumus un ziņot par tiem.

39. Ņemot vērā Komitejas vispārējo komentāru Nr. 13 (2011. gads) par bērnu tiesībām uz brīvību no visa veida vardarbības, Komiteja iesaka dalībvalstij:

(a) izstrādāt mehānismus, kārtības un vadlīnijas, lai panāktu obligātu ziņošanu par visiem seksuālās vardarbības gadījumiem pret bērniem un izglītotu bērnus ar garīgās veselības traucējumiem par to, kā identificēt seksuālās vardarbības gadījumus un ziņot par tiem;

(b) nekavējoties izmeklēt visus seksuālās vardarbības gadījumus institūcijās bērniem ar garīgās veselības problēmām, kā arī notiesāt un sodīt vainīgos;

(c) pastiprināti uzraudzīt institūcijas bērniem ar garīgās veselības traucējumiem, tostarp izglītot ārstniecības personālu un sociālos darbiniekus par to, kā noteikt seksuālās vardarbības pazīmes.

Uzticības tālruņa līnijas

40. Komiteja izsaka nožēlu par to, ka trūkst detalizētas informācijas par Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas (VBTAI) bezmaksas uzticības tālruņa līniju bērniem un pusaudžiem, īpaši saistībā ar bērnu piekļuvi šai tālruņa līnijai, kārtību, kādā tiek izskatītas sūdzības, saņemto sūdzību skaitu un veiktajām darbībām.

41. **Komiteja iesaka dalībvalstij:**

(a) nodrošināt palīdzības tālruņa līnijas personāla regulāru izglītošanu par Konvenciju un tās papildu protokoliem, kā arī par iekļūstīgas un bērniem draudzīgas palīdzības sniegšanu un kārtību, kā rīkoties pēc sūdzību saņemšanas;

(b) uzlabot palīdzības tālruņa līniju ar pastāvīgu uzraudzības mehānismu, lai nodrošinātu sniegtā atbalsta un padomu kvalitāti;

(c) regulāri un sistemātiski apkopot datus par saņemto sūdzību skaitu un veidu, kā arī par cietušajiem sniegto atbalstu.

E. Ģimenes vide un alternatīvā aprūpe (Konvencijas 5. pants, 9.–11. pants, 18. panta 1.–2. punkts, 20.–21. pants, 25. pants un 27. panta 4. punkts)

Ģimenes vide

42. Komiteja izsaka nopietnas bažas par šādiem jautājumiem:

(a) vardarbība pret bērniem ģimenē un tiesībaizsardzības iestāžu amatpersonu nespēja reģistrēt un izmeklēt visus zināmos gadījumus;

(b) tiesībaizsardzības iestāžu amatpersonu grūtības noteikt, kad vardarbībā cietušajiem bērniem nepieciešama tūlītēja palīdzība;

(c) tiesu iestāžu amatpersonu grūtības noteikt un identificēt, kad kāds no vecākiem pārkāpj bērna tiesības, un izpildīt lēmumu pret vecāku, kurš tās pārkāpj.

43. Ņemot vērā Komitejas vispārējo komentāru Nr. 13 (2011. gads) par bērnu tiesībām uz brīvību no visa veida vardarbības, Komiteja iesaka dalībvalstij:

(a) īstenot izpratnes veicināšanas programmas, kas mērķētas uz plašāku sabiedrību un speciālistiem, kuri strādā ar bērniem vai bērnu labā, par atbildību ziņot par vardarbību pret bērniem, tostarp ģimenes vidē;

(b) uzlabot tiesībaizsardzības iestāžu amatpersonu kapacitāti saistībā ar pienākumu reģistrēt un izmeklēt visus zināmos vardarbības gadījumus pret bērniem, tostarp tos, kas notikuši ģimenes vidē;

(c) turpināt nostiprināt bāriņtiesu personāla zināšanas un prasmes identificēt agrīnas pazīmes vardarbībai pret bērniem, kā arī pastiprināt tiesnešu izglītošanu par Bērnu tiesību aizsardzības likumu un Konvenciju;

(d) turpināt veicināt pozitīvas, nevardarbīgas un līdzdalību atbalstošas bērnu audzināšanas un disciplinēšanas metodes.

Bērni, kas nošķirti no ģimenes vides

44. Komiteja atzinīgi novērtē, ka samazinājies to bērnu skaits, kas ievietoti valsts iestādēs, taču izsaka bažas par šādiem jautājumiem:

- (a) lēna audžuģimeņu tīkla attīstība (1155 bērni 2012. gadā un 1224 bērni 2014. gadā);
- (b) bērnu aprūpes iestāžu prakse ievietot savā aprūpē esošos bērnus internātskolās, lai gan tuvumā ir pieejamas arī citas izglītības iestādes;
- (c) informācijas trūkums par bērnu tiesību ievērošanu internātskolās, jo nav skaidrs, kurš uzņemas galveno atbildību par šo bērnu tiesību ievērošanu;
- (d) joprojām tiek izmantotas “glābējsilītes”, kas atļauj anonīmi pamest bērnu;
- (e) ierobežoti pieejamie pasākumi, lai sagatavotu bērnu atstāt alternatīvo aprūpi;
- (f) alternatīvajā aprūpē nonākušo bērnu stigmatizēšana vispārējā sabiedrībā.

45. **Komiteja iesaka dalībvalstij:**

(a) **nostiprināt audžuģimeņu aprūpes sistēmu, lai samazinātu bērnu nonākšanu iestādēs un nostiprinātu valsts un pašvaldības iestāžu lomu un atbildību šajā procesā;**

(b) **nodrošināt, ka bērniem, kas nonākuši aprūpes iestādēs, ir piekļuve izglītības iestādēm tuvāk viņu dzīvesvietai;**

(c) **nodrošināt periodisku izvērtējumu par bērnu ievietošanu internātskolās un uzraudzīt tur sniegtās aprūpes kvalitāti, tostarp nodrošinot pieejamus kanālus, ar kuru palīdzību ziņot, uzraudzīt un novērst sliktu izturēšanos pret bērniem;**

(d) **veikt visus nepieciešamos pasākumus, lai neļautu izmantot “glābējsilītes” un veicinātu alternatīvus risinājumus, piemēram, ieviešot iespēju izvēlēties konfidenciālas dzemdības slimnīcā, kā arī pievērsties cēloņiem, kas noved pie jaundzimušo pamešanas, tostarp sniedzot ģimenes plānošanas pakalpojumus un piemērotas konsultācijas un sociālo atbalstu grūtniecēm un meitenēm;**

(e) **sniegt atbalstu alternatīvajā aprūpē nonākušajiem bērniem, nodrošinot izglītību un profesionālo apmācību atbilstoši viņu prasmēm un interesēm. Sniegt atbalstu personām, kas nodrošina ārpusģimenes aprūpi, un iestāžu personālam, lai bērns varētu saņemt adekvātu atbalstu, atstājot attiecīgo aprūpi, kā arī vēlāk, ja bērns tā vēlas;**

(f) **veicināt sabiedrības izpratni, lai apkarotu alternatīvajā aprūpē nonākušo bērnu stigmatizēšanu un diskriminēšanu.**

F. Invaliditāte, pamata veselība un labklājība (Konvencijas 6. pants, 18. panta 3. punkts, 23. pants, 24. pants, 26. pants, 27. panta 1.–3. punkts un 33. pants)

Bērni ar invaliditāti

46. Komiteja atzinīgi novērtē vadlīnijas, lai ieviestu Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām, kā arī veiktos pasākumus, lai uzlabotu piekļuvi sabiedriskajām infrastruktūrām, uzlabotu sadzīves apstākļus un veicinātu iekļaujošu izglītību bērniem ar invaliditāti. Taču Komiteja izsaka bažas par šādiem jautājumiem:

- (a) trūkst īpašas likumdošanas, lai aizsargātu bērnu ar invaliditāti tiesības;
- (b) trūkst detalizētas informācijas par bērnu skaitu, kas saņem iekļaujošu izglītību;
- (c) bērni ar invaliditāti joprojām saskaras ar stigmatizēšanu un aizspriedumiem.

47. Ņemot vērā Komitejas vispārējo komentāru Nr. 9 (2006. gads) par bērnu ar invaliditāti tiesībām, Komiteja atkārtο savus iepriekšējos ieteikumus (CRC/C/LVA/2 2. rindkopa) un rekomendē dalībvalstij īstenot uz cilvēktiesībām balstītu pieeju invaliditātei, it īpaši:

(a) pieņemt īpašu likumdošanu, lai aizsargātu bērnu ar invaliditāti tiesības atbilstoši starptautiskajiem standartiem;

(b) izstrādāt visaptverošus pasākumus, lai attīstītu iekļaujošu izglītību un panāktu, ka prioritāte tiek piešķirta iekļaujošai izglītībai, nevis bērnu ievietošanai specializētās institūcijās un klasēs, kā arī izglītοt un norīkot integrētajās klasēs specializētus skolotājus un profesionāļus, lai sniegtu individuālu atbalstu un pienācīgu uzmanību bērniem ar mācīšanās grūtībām;

(c) organizēt datu vākšanu par bērniem ar invaliditāti un izstrādāt efektīvu sistēmu invaliditātes diagnosticēšanai, kas nepieciešama, lai ieviestu atbilstošas politikas un programmas bērniem ar invaliditāti;

(d) organizēt izpratnes veicināšanas kampaņas, kas vērstas uz valdības amatpersonām, sabiedrību un ģimenēm, šādi apkarojot bērnu ar invaliditāti stigmatizēšanu un par viņiem izplatītus aizspriedumus, kā arī veicinātu pozitīvu tēlu par šiem bērniem.

Veselība un veselības aprūpes pakalpojumi

48. Komiteja izsaka bažas par šādiem jautājumiem:

(a) garas rindas un ierobežoti specializētie veselības aprūpes pakalpojumi publiskajā sektorā, kas praksē traucē bērnu savlaicīgu piekļuvi apmierinošiem bezmaksas veselības aprūpes pakalpojumiem; atšķirības piekļuvē specializētiem veselības aprūpes pakalpojumiem starp lauku un pilsētas bērniem.

(b) pusaudži tiek ievietoti garīgās veselības aprūpes iestādēs kopā ar pieaugušajiem;

(c) valsts finanšu kontroles mehānismiem nav piekļuves informācijai par veselības aprūpes pakalpojumiem, līdz ar to tie nespēj pārbaudīt tiesisku un efektīvu veselības aprūpei piešķirto budžeta līdzekļu izmantojumu;

(d) informācijas trūkums par pasākumiem, kas veikti, lai novērstu joda deficītu.

49. Komiteja vērš dalībvalsts uzmanību uz savu vispārējo komentāru Nr. 15 (2013. gads) par bērnu tiesībām uz augstākajiem sasniedzamajiem veselības standartiem un iesaka dalībvalstij:

(a) nodrošināt, ka visiem bērniem, arī tiem, kas dzīvo lauku apvidos, tiek nodrošināta bezmaksas savlaicīga piekļuve apmierinošiem veselības aprūpes pakalpojumiem;

(b) izveidot atsevišķas garīgās veselības aprūpes institūcijas bērniem un pieaugušajiem;

(c) nodrošināt, ka valsts finanšu kontroles mehānismiem ir piekļuve attiecīgajai un nepieciešamajai informācijai, lai uzraudzītu tiesisku un efektīvu veselības aprūpei piešķirto budžeta līdzekļu izmantojumu;

(d) veikt nepieciešamos pasākumus, lai novērstu joda deficītu.

Pusaudžu veselība

50. Komiteja joprojām izsaka bažas par šādiem jautājumiem:

- (a) augstajiem pusaudžu grūtniecības rādītājiem;
- (b) pusaudžu ierobežoto piekļuvi bezmaksas kontracepcijai;
- (c) pacientu medicīniskajām izmaksām par grūtniecības pārtraukšanu meitenēm, kas jaunākas par 16 gadiem, kā arī par to, ka meitenes uzskatiem netiek piešķirta lielāka nozīme nekā viņas vecāku vai aizbildņu uzskatiem, turklāt konflikta gadījumā jautājumu izšķir bāriņtiesa.

51. Ņemot vērā Komitejas vispārējo komentāru Nr. 4 (2003. gads) par pusaudžu veselību, Komiteja iesaka dalībvalstij:

(a) **apstiprināt vispusīgu seksuālās un reproduktīvās veselības politiku pusaudžiem un panākt, ka izglītība par seksuālo un reproduktīvo veselību tiek iekļauta obligātajā skolu mācību programmā un tiek vērsta uz pusaugu meitenēm un zēniem, īpašu uzmanību pievēršot agrīnas grūtniecības un seksuāli transmisīvu infekciju novēršanai; īstenot vairāk pasākumu, lai vairotu izpratni un sekmētu priekšstatus par mātes un vecāku lomām, kā arī seksuālo uzvedību, īpašu uzmanību pievēršot zēniem un vīriešiem;**

(b) **nodrošināt pusaudžiem – gan meitenēm, gan zēniem – pieeju bezmaksas kontracepcijas līdzekļiem;**

(c) **nodrošināt bezmaksas medicīniskā aborta pakalpojumus visām meitenēm vecumā līdz 18 gadiem un panākt, ka viņu viedoklis vienmēr tiek uzklauts un ņemts vērā, pieņemot lēmumu par abortu.**

Narkotiku un apreibinošo vielu lietošana

52. Komiteja atzinīgi novērtē to, ka ir izveidots jauns veselības aprūpes departaments, lai palīdzētu bērniem, kuri lieto narkotikas un citas apreibinošās vielas, taču izsaka bažas par to, ka samazinās narkotikas lietojošo bērnu vecums, kā arī par to, ka dalībvalsts politikas par narkotiku lietošanas novēršanu un palīdzību atkarīgajiem bērniem netiek pietiekami ieviestas dzīvē un ar bērniem, kuri lieto narkotikas, lielākoties strādā krimināllietas ietvaros, un viņi tiek ievietoti institūcijās.

53. Komiteja iesaka dalībvalstij:

(a) **strādāt ar narkotiku lietošanas sastopamību bērnu vidū, tostarp veicinot bērnu izpratni par narkotiku lietošanas negatīvajām sekām, sniedzot bērniem pareizu un objektīvu informāciju, kā arī dzīves prasmju izglītību par atkarību izraisošo vielu, arī tabakas un alkohola, lietošanas novēršanu; izstrādāt īpašu un bērniem draudzīgu narkotiku atkarības ārstēšanas pieeju un bērniem paredzētus kaitējuma mazināšanas pakalpojumus;**

(b) **īstenot izpratni veicinošas aktivitātes sabiedrībā par negatīvajām sekām pēc to bērnu piespiedu ārstēšanu, kuri kļuvuši par upuri narkotiku lietošanai, tostarp ieviejojot viņus daļēji slēgtās institūcijās.**

Dzīves līmenis

54. Komiteja izsaka bažas par to taupības pasākumu ietekmi uz bērniem, kas joprojām ir spēkā, neskatoties uz ekonomiskās situācijas uzlabojumiem, kā arī par augsto bezdarba līmeni, arvien lielāko nevienlīdzību ienākumu līmenī un plānoto ārkārtas gadījumu drošības tīklu (izstrādāti stabilizācijas programmas ietvaros) pārtraukšanu, kam ir negatīva ietekme uz bērnu dzīves līmeni.

55. Komiteja iesaka dalībvalstij apsvērt iespēju rīkot konsultācijas ar ģimenēm, bērnu un bērnu tiesību pilsoniskās sabiedrības organizācijām par problēmām saistībā

ar bērnu nabadzību, lai nostiprinātu stratēģijas un pasākumus bērnu tiesību īstenošanai nabadzības, finanšu un fiskālās politikas kontekstā. Komiteja atgādina neatkarīgā eksperta rekomendāciju par parāda un citu attiecināmo dalībvalsts starptautisko finansiālo saistību ietekmi uz pilnvērtīgu cilvēktiesību nodrošināšanu, it īpaši saistībā ar ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām (A/HRC/23/37/Add.1 30. rindkopa un 90. rindkopas (b) punkts), un iesaka dalībvalstij izstrādāt pastāvīgu drošības tīklu bērniem paaugstināta riska situācijās.

G. Izglītība, brīvais laiks un kultūras aktivitātes (Konvencijas 28., 29., 30. un 31. punkts)

Izglītība, tostarp arodmācības un konsultēšana

56. Komiteja izsaka bažas par šādiem jautājumiem:

- (a) bērni, kas neapmeklē skolu, it īpaši lauku apvidos, kur ir ierobežots skaits izglītības iestāžu;
- (b) augsti rādītāji par bērniem, īpaši – meitenēm, kuri pārtrauc mācības;
- (c) Latvijas skolēniem pieejamās izglītības kvalitāte ierindo viņus zemāk par ESAO vidējiem rādītājiem Eiropā;
- (d) nepietiekama skolu kapacitāte skatīt un novērst fizisku un psiholoģisku vardarbību starp vienaudžiem, kā arī agrīni identificēt individuālus atkarības un uzvedības traucējumus.

57. Komiteja iesaka dalībvalstij:

- (a) nodrošināt, ka visi skolas vecuma bērni apmeklē skolu, īpašu uzmanību pievēršot bērniem lauku apvidos;
- (b) veikt pasākumus, lai samazinātu un novērstu gadījumus, kad skolēni pārtrauc mācības, īpašu uzmanību pievēršot meitenēm;
- (c) ieguldīt izglītības sistēmas kvalitātes uzlabošanā, lai tā sasniegtu starptautiski atzītus standartus, īpaši apmācot skolotājus;
- (d) veicināt, ka visās skolās tiek ieviesta Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas (VBTAI) iniciatīva “Draudzīga skola”;
- (e) vēl vairāk nostiprināt skolas personāla zināšanas par metodēm un veidiem, kā novērst vardarbību skolā, un personāla lomu vardarbības identificēšanā un mazināšanā;
- (f) izstrādāt agrīnas identificēšanas un individualizētas novēršanas programmas bērniem riska situācijās.

Atpūta, brīvais laiks, izklaides, kultūras un mākslinieciskās aktivitātes

58. Komiteja izsaka bažas, ka bērnu dalība pēcskolas un izklaides aktivitātēs un kultūras pasākumos ir atkarīga no vecāku ienākumiem.

59. Ņemot vērā Komitejas vispārējo komentāru Nr. 17 (2013. gads) par bērna tiesībām uz atpūtu, brīvo laiku, spēlēšanos, izklaides aktivitātēm, kultūras dzīvi un mākslām, Komiteja iesaka dalībvalstij veikt nepieciešamos pasākumus, lai par saprātīgu samaksu veicinātu piekļuvi spēlēšanās, kultūras, brīvā laika un citām izklaidējošām un izglītības aktivitātēm bērniem no visām sociāli ekonomiskajām grupām.

H. Īpašie aizsardzības pasākumi (Konvencijas 22., 30., 32.–33., 35. –36. pants, 37. panta b) – d) punkts, 38., 39. un 40. pants)

Patvēruma meklētāju un bēgļu bērni

60. Komiteja atzinīgi novērtē mācību semināru organizēšanu tiesnešiem, bērnu tiesību ietveršanu Valsts robežsardzes koledžas izglītības programmās un saprašanās memoranda parakstīšanu ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Augsto komisāru bēgļu jautājumos (UNHCR) 2011. gada janvārī. Taču Komiteja izsaka bažas par šādiem jautājumiem:

(a) 2015. gada decembrī pieņemtajā Patvēruma likumā nav tieši noteikts, ka patvēruma meklētāju bērnu aizturēšana jāizmanto tikai galējas nepieciešamības gadījumā, turklāt patvēruma meklēšanas procesā tas jāizmanto iespējami īsāku laiku;

(b) patvēruma meklētāju bērni aizturēšanas institūcijās ir tiesīgi tikai uz primāro veselības aprūpi un neatliekamu ārstēšanu;

(c) dominējošā negatīvā attieksme, tostarp ksenofobija, neļauj patvēruma meklētāju un bēgļu bērniem sociāli un ekonomiski integrēties.

61. Komiteja iesaka dalībvalstij:

(a) pārskatīt Patvēruma likumu, lai uz patvēruma meklētāju bērniem patvēruma meklēšanas procedūras laikā neattiektos aizturēšana;

(b) pārskatīt Ārstniecības likumu, lai nodrošinātu patvēruma meklētāju bērniem aizturēšanas apstākļos pilnvērtīgu ārstēšanu, kas ir līdzvērtīga tai, kas pieejama citām aizturētajām personām;

(c) veikt visus nepieciešamos pasākumus, lai novērstu negatīvu attieksmi un neiecietību pret patvēruma meklētāju un bēgļu bērniem un veicinātu viņu integrāciju sabiedrībā;

(d) turpināt sadarbību ar UNHCR, lai ieviestu attiecināmo kritēriju un standartu vadlīnijas un pārtrauktu patvēruma meklētāju bēgļu aizturēšanu.

Tiesvedības nepilngadīgo lietās pārvaldība

62. Komiteja atzinīgi novērtē kapacitātes uzlabošanas, mācību un izpratnes veicināšanas aktivitātes aizturēšanas iestāžu personālam, kas strādā ar bērniem, kā arī izmaiņas, kas veiktas atbilstoši aptaujām ar aizturētajiem bērniem par vardarbību, apstākļiem aizturēšanas iestādēs un iekšējās izmeklēšanas procedūrām. Tāpat Komiteja atzinīgi novērtē 2009. gadā apstiprināto koncepciju par ieslodzīto personu reintegrāciju, kam vajadzētu nodrošināt visiem bērniem piemērotu resocializāciju. Taču Komiteja joprojām izsaka bažas par šādiem jautājumiem:

(a) trūkst neatkarīga sūdzību iesniegšanas mehānisma, kas būtu pieejams bērniem ieslodzījumā;

(b) trūkst informācijas par tādu pasākumu ieviešanu, kas nodrošinātu alternatīvas brīvības atņemšanai.

63. Ņemot vērā Komitejas vispārējo komentāru Nr. 10 (2007. gads) par bērnu tiesībām nepilngadīgo tiesvedībā un Nepilngadīgo tiesvedības sistēmas starpaģentūru padomes veikumu un balstoties uz Apvienoto Nāciju Organizācijas Pusaudzū tieslietu administrēšanas minimālajiem standarta noteikumiem (Pekinas noteikumi), Apvienoto Nāciju Organizācijas Vadlīnijām nepilngadīgo noziedzības novēršanai (Rijādas vadlīnijas), Apvienoto Nāciju Organizācijas Noteikumiem par nepilngadīgo aizsardzību brīvības atņemšanas gadījumā (Havanas noteikumi) un Vīnes Vadlīnijām rīcībai ar bērniem kriminālās tiesvedības sistēmā, Komiteja iesaka dalībvalstij:

- (a) nodrošināt kvalificētu un neatkarīgu juridisko palīdzību bērniem, kuri nonākuši konfliktā ar likumu, jau agrīnā procesa stadijā un visas tiesvedības gaitā;
- (b) uzraudzīt, kā tiesas ievieš alternatīvas brīvības atņemšanas sodiem, lai panāktu, ka brīvības atņemšanu piemēro tikai galējas nepieciešamības gadījumā, nosaka īsākos iespējamajos šāda soda termiņus un regulāri pārskata šādus sodus ar mērķi tos atcelt.

Bērni, kas ir upuri un noziegumu liecinieki

64. Komiteja atzinīgi novērtē, ka kopš 2000. gada dalībvalsts nodrošina vardarbībā cietušiem bērniem sociālās atveseļošanās pakalpojumus un ir izveidoti 86 krīzes un ģimenes atbalsta centri, kuros sniedz psiholoģisko un juridisko palīdzību. Taču Komiteja izsaka bažas par neefektīvo sadarbību starp dažādiem dienestiem, lai nodrošinātu visaptverošu bērnu tiesību aizsardzību, kā arī par to, ka bērniem un viņu juridiskajiem pārstāvjiem trūkst informācijas par iespējam saņemt kompensāciju un kārtību, kādā tas ir paveicams.

65. Ņemot vērā Pamatnostādnes par tiesvedību lietās, kurās iesaistīti bērni, kas ir upuri un noziegumu liecinieki (Ekonomisko un sociālo lietu padomes rezolūcija Nr. 2005/20, pielikums), Komiteja iesaka dalībvalstij:

- (a) uzlabot sadarbību starp juridiskajiem un sociālajiem dienestiem, lai pilnībā aizsargātu cietušo bērnu tiesības;
- (b) īstenot papildu pasākumus, lai proaktīvi identificētu cietušos bērnus, tostarp izglītojot tiesībaizsardzības iestāžu amatpersonas un sociālo dienestu personālu par to, kā pienācīgi aizsargāt cietušos bērnus un samazināt traumatismu;
- (c) palielināt kompensāciju cietušajiem bērniem, tostarp izmantojot Juridiskās palīdzības administrācijas starpniecību.

I. Papildu protokola par komunikācijas procedūru ratifikācija

66. Lai vēl vairāk nostiprinātu bērnu tiesību aizsardzību, Komiteja iesaka dalībvalstij ratificēt Bērnu tiesību konvencijas papildu protokolu par komunikācijas procedūru.

J. Starptautisko cilvēktiesību instrumentu ratifikācija

67. Lai vēl vairāk nostiprinātu bērnu tiesību aizsardzību, Komiteja iesaka dalībvalstij ratificēt cilvēktiesību pamata instrumentus, kurus tā vēl nav pieņēmusi, proti, Starptautisko konvenciju par visu migrējošo darba ņēmēju un viņu ģimenes locekļu tiesību aizsardzību un Starptautisko konvenciju par visu personu aizsardzību pret piespiedu pazušanu.

K. Sadarbība ar reģionālajām iestādēm

68. Komiteja iesaka dalībvalstij sadarboties ar Eiropas Padomi un Eiropas Savienību saistībā ar Konvencijas un citu cilvēktiesību instrumentu ieviešanu, īpašu uzmanību pievēršot tam, lai ar ekonomikas politikām un programmām, tostarp arī strukturālajām izmaiņām, īpaši ekonomiskās krīzes laikā un pēc tās, tiktu ievērotas, aizsargātas un veicinātas bērnu tiesības.

IV. Ieviešana un ziņošana

A. Turpmākie pasākumi un izplatīšana

69. Komiteja iesaka dalībvalstij veikt visus nepieciešamos pasākumus, lai panāktu, ka visas šajos nobeiguma apsvērumos ietvertās rekomendācijas tiek pilnībā ieviestas. Tāpat Komiteja ieteic apvienoto trešo līdz piekto periodisko ziņojumu, rakstiskās atbildes uz dalībvalsts problēmu sarakstu un šos nobeiguma apsvērumus padarīt plaši pieejamus valstī lietotās valodās.

B. Nākamais ziņojums

70. Komiteja aicina dalībvalsti iesniegt apvienoto sesto līdz septīto periodisko ziņojumu līdz 2021. gada 13. maijam un iekļaut šajā ziņojumā informāciju par pasākumiem, kas veikti pēc šiem nobeiguma apsvērumiem. Ziņojumam jāatbilst Komitejas saskaņotajām ziņošanas vadlīnijām saistībā ar nolīgumu, kas pieņemtas 2014. gada 31. janvārī (CRC/C/58/Rev.3), un tas nedrīkst pārsniegt 21 200 vārdus (skatīt Ģenerālās asamblejas rezolūcijas Nr. 68/268 16. rindkopu). Ja iesniegtā ziņojuma vārdu skaits pārsniegs iepriekš norādīto limitu, dalībvalsts tiks lūgta saīsināt ziņojumu atbilstoši iepriekšminētajai rezolūcijai. Ja dalībvalsts nevarēs izskatīt un atkārtoti iesniegt ziņojumu, nebūs iespējams garantēt ziņojuma tulkojumu izskatīšanai par nolīgumu atbildīgajā iestādē.

71. Komiteja arī aicina dalībvalsti iesniegt atjauninātu pamatdokumentu, kura apjoms nepārsniedz 42 400 vārdus, atbilstoši prasībām, kas kopīgajiem pamatdokumentiem noteiktas starptautisko cilvēktiesību nolīgumu saskaņotajās ziņošanas vadlīnijās, tostarp vadlīnijās par kopīgajiem pamatdokumentiem un nolīguma dokumentiem (HRI/GEN/2/Rev.6 1. nodaļa) un Ģenerālās asamblejas rezolūcijā Nr. 68/268 (16. rindkopa).